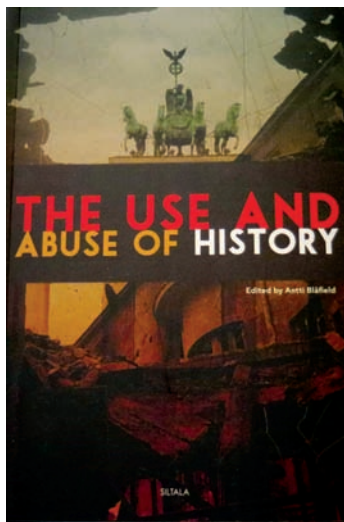

BOEKEN

Antti Blåfield (ed.) *The Use And Abuse Of History*

Antti BLÅFIELD (ed.), *The Use And Abuse Of History*. Helsinki: Siltala Publishing, 2016, 68 pp., ISBN: 9789522343918.

Wat ze moesten aanvangen met *Mein Kampf* wisten de geallieerden eigenlijk niet goed in 1945, na het einde van de oorlog. Er werd dan maar beslist om de rechten te schenken aan de deelstaat Beieren, waar Hitler ooit zijn politieke opmars was begonnen. In Beieren wisten ze ook niet goed wat te doen met dit gulle maar uiterst vergiftigde geschenk. En dus deden ze niets. Decennialang kreeg niemand toestemming om het boek opnieuw uit te geven.

Maar in 2015 verliepen de rechten. Vanaf toen zou niemand neonazi's en andere charlatans kunnen tegenhouden om *Mein Kampf* te gebruiken. Het in München gevestigde Institut für Zeitgeschichte, een respectabel bolwerk van ernstige wetenschap, probeerde hier in 2010 op te anticiperen en kondigde een eigen

uitgave aan – met voetnoten en een historische inleiding – om te gebruiken in scholen en universiteiten. De Beierse deelstaat was hiervoor wel te vinden en steunde aanvankelijk het voorstel. Maar toen het nieuws bekend werd, leidde dat tot politieke opstootjes en publieke debatten. Beieren draaide de subsidiekraan dicht en trok de toelating in. Maar het instituut zette door. Begin 2016 verscheen de geannoteerde editie, wat opnieuw tot verhitte debatten leidde. Een jaar later waren er naar verluidt 85.000 exemplaren verkocht.

Dit voorbeeld illustreert de moeilijke verhouding tussen geschiedschrijving en de politieke wereld. Vaak halen politieke krachten hun legitimiteit uit het verleden, maar dat kan op vele manieren geïnterpreteerd worden. Niet zelden wordt daarbij een simplistische of ronduit verdraaide weergave van de feiten gebruikt om geweld goed te praten en wordt tegenspraak gesmoord in nog meer geweld. Historici, zoals de wetenschappers van het Institut für Zeitgeschichte, verzetten zich daar regelmatig tegen en pleiten voor overtuiging eerder dan voor geweld, en voor debat, openheid en nuance.

Door de combinatie van massamigratie en het internet zijn we allemaal wereldwijd buren geworden van elkaar, zo stelt de Britse historicus Timothy Garton Ash. Vrijheid van meningsuiting is niet langer gebonden aan nationale grenzen: *'We can no longer simply say "When in Rome, do as the Romans", because everywhere is Rome and we are all Romans, everywhere.'* (p. 24). Het gebruik of het misbruik van geschiedenis beperkt zich ook niet tot het oude Europa, zoals in de Balkan, *'where they produce more history than they can consume'*, zoals Winston Churchill ooit stelde.

Als we alle historische kwesties zouden oplossen die in de wereld van vandaag nog een rol spelen en niet zelden de inzet zijn van conflict, dan krijgen we een verbazend lange lijst. Slechts enkele voorbeelden: Zuid-Afrika en apartheid; Duitsland en de Holocaust; Duitsland en de DDR; Polen en de massamoord in

Katyn in 1940; China en Korea en het Japanse imperialisme uit de jaren 1930 en 1940; Finland en de burgeroorlog uit 1918; Rwanda en de genocide uit 1994; de Balkan en Srebrenica; Turkije en de massamoorden op Armeniërs uit 1915; Israël en Palestina; Rusland, Oekraïne en de Krim; Hongarije en de opstand van 1956; de verdeling van Cyprus; de burgeroorlog in Noord-Ierland, enzovoort.

Om historici bij deze taak te steunen, richtte de Fin Erkki Tuomioja in 2015 een ngo op met de naam *Historians Without Borders*, een evidente verwijzing naar het bekende *Médecins sans frontières*. De sociaaldemocraat Tuomioja – een voormalige minister van Buitenlandse Zaken in zijn land – is sinds 2000 nauw betrokken bij talrijke internationale bemiddelingsinitiatieven. Met de ngo wil hij een betere historische kennis en openheid van historische archieven bevorderen, wil hij de dialoog tussen uiteenlopende visies op het verleden stimuleren om een *truthful consensus* te bereiken en hoopt hij vooral *‘to prevent the abuse of history in conflicts and the use of enemy images and distorted myths, and to contribute to the peaceful and truthful use of history to defuse and resolve conflicts.’* (p. 16). In mei 2016 werd in Helsinki een internationale conferentie gehouden, tevens de stichtingsbijeenkomst van het nieuwe netwerk. Enkele maanden later publiceerde de ngo haar eerste anthologie: *The Use and Abuse of History*, waaruit ik de twee citaten plukte.

Het boek brengt zestien internationale experts samen uit diplomatie, politiek en geschiedschrijving. Ze denken na over de beste manier om de kloof te overbruggen tussen uiteenlopende interpretaties van het verleden zodat deze niet langer conflicten zouden voortbrengen en voeden. Enkele auteurs hebben een indrukwekkende staat van dienst en een lange ervaring in internationale conflictbeheersing, zoals Martti Ahtisaari, voormalig president van Finland, afgevaardigde van de Verenigde Naties en winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede in 2008. Hij biedt een blik achter de schermen

van diplomatieke bemiddeling in conflicten in Noord-Ierland, Namibië, Zuid-Afrika en Kosovo.

Finland is enigszins oververtegenwoordigd in de bundel, maar evengoed zijn er hoofdstukken gewijd aan Rusland, Duitsland, Hongarije, de mediterrane wereld en Indonesië. Daarnaast behandelen enkele hoofdstukken eerder algemene kwesties zoals open archieven, de tegenstelling stad-platteland of de praktijken van vredesbemiddeling. Zoals meestal met ngo's het geval is, zijn de leden vrijwel allemaal afkomstig uit het noordelijk halfrond. Toch zijn de auteurs niet te beroerd om ook westerse naties over de knie te leggen. Zo bevat het hoofdstuk over de US bijzonder boeiende paragrafen over de mythes van de *Founding Fathers* en de *Frontier* – een verwijzing naar *‘There is no such thing as American history, only a frontier’*, een quote van Donald Draper in de populaire Amerikaanse serie *Mad Men* – en de visie van vele Amerikanen op de US als zogenaamde voorbestemde natie om de wereld te leiden en het licht te tonen. Ook bij de criminalisering van de ontkenning van de Holocaust in een aantal Europese landen sinds de jaren 1990 wordt een vraagteken geplaatst. Zo werd de Britse historicus David Irving in 2006 in Oostenrijk veroordeeld en opgesloten omdat hij de Holocaust wegwijsde. En in 2007 werd de Turkse politicus Dogu Perincek veroordeeld in Zwitserland wegens ontkenning van de Armeense genocide. Ook wie dergelijke heerschappen geen warm hart toedraagt, kan zich afvragen of het aan de politieke autoriteiten toekomt om de juiste versie van het verleden voor te schrijven en of gevangenisstraffen de beste manier zijn om uiteenlopende visies over historische conflicten aan te pakken.

Al bij al is dit een geslaagde bundel met een aantal bijzonder lezenswaardige bijdragen. Als u geïnteresseerd bent in de werking van *Historians Without Borders* kunt u terecht op hun website:

<http://www.historianswithoutborders.fi>

Donald Weber, hoofd Onderzoek, Amsab-ISG